

Оболенцева Л. В., доктор економічних наук, професор,
Буцька Ю. В., студентка Навчально-наукового інституту
економіки і менеджменту,
*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова, Україна*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Останні тенденції розвитку туризму в Україні вказують на увагу туристських суб'єктів до модернізації інфраструктури інклюзивного туризму, його виділення в певний вид туристської діяльності та сприяння вдосконаленню.

Цей вид туризму має багато назв, наприклад, «інклюзивний туризм», «соціальний туризм», «безбар'єрний туризм», «паратуризм» тощо [1]. Усі вони означають наявність подорожей для людей з особливими потребами, оскільки ця діяльність інтегрує певну категорію населення в суспільство, дає їм можливість розвиватися, відчувати себе здоровими, особливо, емоційно, і подорожувати нарівні з іншими.

Інклюзивний туризм в Україні – досить нова концепція та активність. Це пов'язано з низкою проблем в соціально-економічному середовищі. В даний час існують організації та асоціації, які надають медичні та реабілітаційні послуги по всій території країни. Вони влаштовують розважальні заходи, а також екскурсії, але, зазвичай, не на великі відстані через нерозвинену інфраструктуру, яка не призначена для людей з особливими потребами.

В Україні понад 2,5 мільйона людей мають статус інваліда, що становить 6,25% від загальної чисельності населення [2]. Кількість людей у цій категорії щороку зростає внаслідок багатьох факторів, таких, як навколишнє середовище, умови життя та праці.

Туризм для людей з особливими потребами, включаючи міжнародний, є досить новим явищем, яке має низький рівень вивченості та публічності, але тим не менше, він є необхідним видом туризму в кожній країні.

За оцінками, 400 тис. людей з особливими потребами подорожують регулярно. Розвиток інклюзивного туризму тісно пов'язаний з попитом на цей вид послуг. Статистика показує, що в майбутньому такий попит буде зростати, тож туризм має значний потенціал для збільшення потоку туристів в Україну.

До того ж, в Україні існує тенденція до старіння населення, тобто більше людей переходять до категорій, які потребують соціального захисту та інклюзивних умов для розвитку туризму. Тому інклюзивний туризм стає все більш важливим серед населення.

Система національного законодавства передбачає лише концепцію реабілітації та надання послуг реабілітації людям з особливими потребами, які безпосередньо пов'язані з рекреаційною та туристською діяльністю, але повністю не охоплюють спектр послуг та можливостей для використання в туризмі.

З огляду на вищесказане, слід зазначити, що сьогодні діяльність усіх національних установ, в тому числі і органів державної влади, громадських об'єднань, повинна бути спрямована на створення умов, в яких особи з особливими потребами можуть вести самостійне життя та брати участь у всіх її аспектах.

В Україні умови для розвитку інклюзивного туризму визначено в наступних юридичних документах: Конституція України; Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»; Закон України «Про Основи соціального захисту людей з інвалідністю в Україні»; Закон України «Про соціальні послуги»; Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні»; «Конвенція про права осіб з інвалідністю».

Однак до нашого часу в Україні не існує нормативно-правового акту або положення в розробленому документі, які визначали б механізми розвитку та реалізації функцій державного управління з розвитку інклюзивного туристського середовища. Закон України «Про туризм», який є основним юридичним документом, що регулює туризм, також не визначає концепцію інклюзивного туризму [3].

Єдиним документом, що регулює туризм людей з особливими потребами в Україні, є Закон України «Про курорти», де вказано, що санаторно-курортне лікування є доступним для всіх громадян, в першу чергу, для людей з особливими потребами, дітей та хворих на тяжкі захворювання [4]. Фактично, це означає, що особи з особливими потребами мають право на здійснення рекреаційного туризму, але не вказуються ніякі заходи для поліпшення умов відпочинку.

За даними Державного комітету статистики та щорічних звітів туроператорів, кількість інклюзивних туристів щороку збільшується лише на 5% від загальної кількості. Це зумовлено низкою причин: відсутність інклюзивного туризму; веб-сайти недоступні або лише частково доступні; відсутність пристосованого транспорту, готельних номерів; відсутність професійного персоналу, здатного вирішити доступність проблеми; відсутність доступних ресторанів, барів та інших закладів, адаптованих туалетів; вулиці та тротуари недоступні [2].

Аналізуючи перспективи розвитку туризму для людей з особливими потребами в Україні, можна розглянути наступні заходи щодо збільшення наявності інфраструктури для таких туристів.

1. Удосконалення законодавчої та нормативної бази для інклюзивної реабілітації та соціального туризму, зміцнення його повноцінного функціонування. Впровадження цього напрямку буде свідчити про високу соціальну спрямованість держави, її турботу про громадян з особливими потребами.

2. Облаштування туристських об'єктів пандусами, дзвінками, кнопками та спеціальним маркуванням.

3. Інформаційне забезпечення проєктів громадських організацій та розповсюдження інформації про можливості для безбар'єрного відпочинку на території України.

4. Покращення інклюзивних туристських продуктів, таких як інтернет-тури, розвиток садиб у сільській місцевості.

Особливу увагу варто приділити розповсюдженню інформації на регіональному рівні:

- публікація та розповсюдження методологічних рекомендацій щодо влаштування туристів відповідно до вимог та з урахуванням потреб людей з особливими потребами;

- підготовка туристського персоналу установи, екскурсоводів та супроводжуючих осіб;

- вибір туристських об'єктів та визначних пам'яток у кожному районі, які є найбільш цікавими і придатними для інклюзивного туризму [5].

Таким чином, держава зможе вивести інклюзивний туризм на один рівень з іншими видами туризму. Але для цього потрібно провести заходи не лише з впровадження та реклами інклюзив-турів, але й роботу над соціалізацією людей з особливими потребами, а також роботу над проєктами на вищому рівні законодавства:

- проводити соціальну адаптацію та соціалізацію осіб з особливими потребами у суспільстві, підвищувати рівень їхньої реабілітації, потенціал та якість життя, в тому числі за допомогою туризму;

- розширити на законодавчому рівні (зокрема, у Законі України «Про туризм») пріоритетні напрямки державної політики у сфері спеціалізованих ринків туризму для людей з особливими потребами;

- підвищити прибутковість туризму для людей з особливими потребами, заохочуючи національні та іноземні інвестиції в розвиток цієї туристської галузі, залучення благодійних та інших організацій, спонсорів, створення нових робочих місць;

- розвивати туризм для людей з особливими потребами у сільській місцевості, поєднання його з екологічним (зеленим) туризмом;

- створення сприятливих умов для розвитку туристських ринків для людей з особливими потребами шляхом спрощення податкових, митних, валютних, прикордонних та інших нормативних актів;

- розширити міжнародне співробітництво у сфері туризму для людей з особливими потребами.

Список використаних джерел

1. Слатвінська Л.А. Перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/61.pdf

2. Труніна І. М., Сосновська Ю. Р. Стан міжнародного туризму для осіб з інвалідністю в Україні. *Modern Economics*. 2019. № 15(2019). С. 191-195. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-27)

3. Закон України «Про туризм». URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>
4. Закон України «Про курорти». URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text>
5. Інклюзивний реабілітаційний туризм – розвиток нового виду реабілітації осіб з інвалідністю в Україні. URL:
<http://www.nuos.edu.ua/upload/iblock/a2a/Інклюзивний%20туризм.pdf>

Островський І. А., кандидат економічних наук, доцент,
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна*

ДИСБАЛАНСИ РИНКУ ПРАЦІ: ЕКЗОГЕННІ ТА ЕНДОГЕННІ ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ

Нестабільна зайнятість у сучасних умовах може розглядатися в еволюційному контексті як процес руйнування соціального контракту середини ХХ століття, заснованого на довгостроковій зайнятості, соціальним страхуванні й пенсійним забезпеченні за допомогою комбінації державних і приватних пільг.

Дисбаланс на ринку праці, пов'язаний із пропозицією випускників і попитом роботодавців на людський капітал, приводить до горизонтальної (працевлаштування на роботу, не пов'язану з областю навчання) і вертикальної (надлишкова освіта) невідповідності робочих місць серед випускників університетів.

Причини дисбалансу на ринку праці носять системний характер і повинні розглядатися у зв'язку із процесами інституціональних і технологічних змін, а також певної соціально-економічної політики. Процеси, що приводять до дисбалансів на ринку праці, мають значну інерційну природу. Наприклад, зміна інститутів або впровадження заходів економічної політики проявляються як дисбаланси через значні тимчасові інтервали.

Процеси, пов'язані із зайнятістю й станом ринку праці, мають екзогенну й ендогенну природу. Ендогенні процеси пов'язані переважно з ринковими й поведінковими факторами, а також укоріненими соціальними цінностями й інститутами. Екзогенні – це більш динамічні процеси, які визначаються економічною політикою й зовнішніми шоками, насамперед, пандемічним. Нестійкість ринку праці в короткостроковому періоді багато в чому пов'язана з екзогенними факторами. Невдала економічна політика може мати й більш тривалі наслідки, якщо внаслідок її проведення змінюється інституціональна структура економіки.

В українських умовах ринкові відносини не можна вважати вкоріненими, і тому інститути, особливо неформальні, сильно далекі від ефективних ринкових ідеалів. Українські ринки праці також піддані викривленням з боку неформальних інститутів, локальних монопсоній і олигопсоній часто з боку державних або пов'язаних з ними структур, а також характеризуються відносною